

KO WAI: A! tera nga māhi me te tūmere e ahu mai ana, a ko te papatakahi hoki me nga rarangi matapihi porotaka nei, a e kore e roa kua puta katoa mai te tima ra.

(Na i a Wai e korero ana, ka heke a Hera ki te kāri i raro iho.)

KO HERA: (E karanga ake ana.) E korua e tu iho mai na, heke iho mai ki raro nei. Kua ngaro ano te tima ra ko te pawa anake te mea e kitea ana i konei, me heke iho mai hoki kōrua kia kite.

(Ka heke a Wai raua ko Meri i te taha ki matau, ka piki a Hera i te taha ki mauī ki te wahi ano i tu ai ia i te tuatahi.)

KO HERA: Pehea ki ta korua titiro inaianei. Kua pena me taku i ki atu ra ki a korua?

KO MERI: Ae, kua pena. Ko te auahi anake te mea e kitea ana inaianei.

KO HERA: Na, ko te karekare o te ihu me to te kei e kitea ana i konei.

KO WAI: E Hera, hoki mai ano ki raro nei ki te mātaki-taki ano i te ahua o konei.

KO HERA: Ehe! Ehara au i te mohao,⁶ ahakoa aku korero i runga ake nei. Kua kite au i te ahua o raro na a kua mohio au. Ma korua anake e piki ake, kua hōha au i te heketanga me te pikitanga o tenei parenga poupou.

(Na ka kake nga mea o raro ki runga ano, a haere tonu ana a ratou korero.)

KO HERA: Ka nui te mātauranga o te pakeha i enei ra otiia, i mua he rereke noa atu o ratou whakaaro. E ki ana nga pukapuka a te pakeha i mua he papaitairite te whenua a i te wa e rere ana te kaupuke tuatahi ki Amerika ka nui te wehi o nga heremana kei tae atu to ratou kaupuke ki te pito o te ao a ka taka ki te kore noa iho.

KO WAI: Ko te Maori, kahore i pena ona whakaaro. Ka

titiro ia ki te marama, a ki te ra, a ka kitea he porotaka te ahua. I mohio hoki ia he pera hoki te ao nei ina hoki te korero a nga kaumatua "ko te ānautanga o te moana."

KO MERI: Ae, e tika ana tera. I o tatou tupuna e heke mai ana i runga i nga waka ki tenei whenua ka whakaaro ratou me te mea e piki ana ki te pae o te moana a ka tae mai, ka ki kua tae mai ratou ki runga nei. No reira he penei te korero a te Maori ki te mea e ahu ana ia ki te tonga, ka ki, kei te haere ia ki runga, a ki te haere ia ki te raki, ka ki kei te haere ia ki raro.

E rereke ana te korero a te pakeha. Ki te mea e haere ana ia i Nepia ki Akarana ka ki ia kei te haere whakarunga ia ki Akarana, a ka hoki ia ki Nepia ka ki kei te haere whakararo ia ki Nepia.

KO WAI: Me waiho ano i te pakeha ona ahua korero, ko tatou nei me piri pono tatou ki nga tu korero a o tatou tūpuna rangatira.

NOTES.

Note No.

1. ānautanga—curved sweep of horizon.
2. tuapae maunga—outline of mountains.
3. heke nei, heke nei—"down, down it goes."
4. kauruki, auahi, pawa—different words for smoke. In actual speech each girl would use only the one word she was accustomed to use.
5. māhi—modern word for masts; old Maori word is "rewa."
6. mohao—a man of the woods, a dull fellow. The garden below was fifty feet down and the climb very steep!

TE KAUA E O MURI-RANGA-WHENUA ME TE PATUNGA O TE RA

Kahore he painga o te rangi ua. Ka mutu te kura kaore he mahi ma nga kotiro. Heoi ano te mahi ma ratou ko te noho noa iho i te taha o ta ratou ahi. Kei te tuitui kākahu.

KO WAI: I te korero koe, e Hera, i tera wiki mo Maui me tana herenga i te ra ki te kauae o tona tupuna o Muri-ranga-whenua, Mau pea e korero mai ki a maua ena korero.

KO HERA: Hei aha ena tu korero! Ma nga pakeke ena korero. Hōha noa iho au i aua korero.

KO WAI: Ahakoa tena. Kaore au i te hōha, i te mea hoki kaore ano au kia rongonoa i taua korero. Tena, e Hera, korero mai.

KO HERA: Ki te pena to hiahia, māku e korero.

Na, ka noho a Maui i tona matua ka kite i nga tangata e haere ana ki te kawekai ma tona tupuna, ma Muri-ranga-whenua ka ui atu, "Ma wai nga kai e kawea na e koutou?"

Na ka ki mai nga tangata, "Ma tou tupuna, ma Muri-ranga-whenua." Ka ui atu ia, "Kei whea?"

Ka ki atu nga tangata, "Kei ko rara."

Ka mea atu ia, "Kati, waiho, maku e kawekai he kai mana."

Kawea ana e ia i nga ra katoa; kaore i hoatu e ia kia kainga engari i waiho mai ki tahaki; he pera tonu i nga ra katoa. Katahi ano a Muri-ranga-whenua ka mohio. Katahi ka haere ia ki te kawekai; na

ka hongite wahine ra, ka whakatetere i tona pohohai horomi i a Maui; na ko te honginga atu, na ka hongiki te tonga, kahore i piro mai ki tona ihu; ka hongiki te marangai, ki nga hau katoa, hongirawa atu ki te hauāuru, kua piro mai, katahi ka karanga atu, "No te hau koe e pu mai nei ki takukiri?"

Na, ko te ngungurutanga o Maui, ka mohio te wahine ra, "A ko taku mokopuna na." Ka hoki haere te pupuhitanga o tona pohohai. Mehemea ehara i te hauāuru kua pau, kua horomia a Maui e ia.

Na ka puta mai te reo, "Ko Maui koe?" "Ae!" "He aha tau i hangarau i a au?"

Ka mea atu a Maui, "Ko tou kauae kia homai ki a au."

Ka mea atu ia "Tangohia."

A ka tangohia e ia, a ka hoki a Maui ki ona tuākana.

KO MERI: Katahi te korero whakamiharo ko tena. Katahi ano au ka rongoi te korero pera. Kaore e taea e te tangata te hoatu tona kauae ki tetahi. Kahore he hohipera i aua ra kia kania tona kauae e te tākuta, a, nie i taea ka pehea te kuia ra ka kai i ana kai i te kore kauae?

KO WAI: He atua pea a Muri-ranga-whenua a kahore he aha o te kai, o te kore kai ranei.

KO MERI: Ki taku nei titiro he pera te kuia raka me te moko. Na, ka hopukia te hiku e tetahi ka oioi te tinana a ka mahue te hiku ki te ringa o te tangata a ka oma te moko ki tona rua.

KO HERA: Ae pea! Taihoa ena tu korero kei kore e mutu aku korero i mua i te tangi o te pere.

Na, whakaaro ana taua maia i muri iho i tona hokianga ki ona tuākana, kaore ano i roa kau ake te uranga ake o te ra, kua po, kua torengiki te pae, ia ra, ia ra, pena tonu. Katahi ia ka karanga atu

ki ona tuākana, “Tena tatou ka here i te ra nei kia ata haere ai, kia roa ai te mahinga a te tangata i tetahi oranga mona.” Ka mea mai ona hoa, “E kore ra e tata atu te tangata i te nui o tona wera, i te kaha hoki o tona mahana.” Ka mea atu taua maia ki ona whanaunga, “Kua kite ra koutou i te tini o aku mahi, a kua oti katoa i a au te whakarite te ahua o nga manu katoa o te ngahere, a, i whakatangata tonu koutou, i whakatangata tonu hoki ahau; a, muri iho ka mahue i a au te ahua tangata, ka whakaahuatia hoki ahau ki to te manu ahuatanga, a, i rite ahau ki ia manu, ki ia manu, manu iti, manu rahi, a hoki noa mai au ki to te tangata āhuatanga.” (I muri tonu mai tenei o tona whānautanga, muri iho ko te herenga o te ra.) “Waihoki ko tenei, e oku tuākana, ka taea hoki e au tenei, ka taea hoki e au tera atu aianei.”

Ae ana mai ona whanaunga ki tana tohe kia patua te ra. Katahi ratou ka whiri taura; ka kitea i reira te whiri tuamaka, te tarikarakia, te whiri pāharahara, te rino; ka oti nga taura te whiri, Katahi ia ka tango i tana patu, ka tango ia i ona whanaunga, me a ratou mea ki roto ki o ratou ringa. Ka haere ratou i te po, awatea rawa ake, noho ana i te tahora; po iho ka haere ano, ao noa ka noho ano; nawai i tawhiti, i tawhiti, ka tae ki te taha tonu o tona putanga ake, ana, kei te hanga i te taiepa oneone, i nga whare rakau; ka oti, kei te hanga i nga koro o te rore; ko nga tuakana ki tetahi taha, ko ia ki tetahi taha o te putanga ake o te ra; me o ratou papa arikiwi ano. Ko te kauae o tona tupuna, o Muri-ranga-whenua, kua riro mai koa i mua atu, ko ia raka tana patu.

Ka mea atu taua maia raka ki ona hoa, “Kaua e whakaohokia noatia; engari kia ngaro rawa te

upoko ki roto ki te koromahanga nei me ona peke, na, hei konei ka karanga atu ai au kia kumea atu. kia kumea mai; ka whakatika au ki te patu i a ia; otirā kia mau te herchere kia roa rawa, kātahi ka tukua e tatou kia haere; engari, e te whānau, kei aroha tatou ki tona auetanga.”

Te putanga ake o taua tawhiti nei, ano he ahi e toro ana ki te whenua; haere ake ana, haere ake ana, a, ka ngaro te upoko; tango atu ko nga peke ka ngaro; Katahi ka kumea nga taura, me te hupana-tanga o taua tawhiti, o taua rore, ehara, mau kita taua māia i nga taura a taua hunga.

Ka peke taua tawhiti nei, a Maui-tikitiki-o-Taranga, me tana patu; ehara, aue rawa ake, ka aue, e patu ana; a, roa rawa, katahi ka tukua, a, haere tautau ana. Katahi ka rangona te tuarua o ona ingoa; no tana auetanga, ka karanga, “He aha ahau i patua ai e koe, e tenei tangata? Ka hei ra tau; patu rawa koe i a Tama-nui-te-ra, he!

Katahi ka rangona te rua o ona ingoa, katahi ka tukua ia kia haere; anana, katahi ka ata haere taua maia nei, a Tama-nui-te-ra.

KO WAEWAE-ROA RATOU KO PUKUWHETU KO WHATUKOI¹

KO MERI: E Wai, i tera atu wiki nāku i korero te korero mo ta Maui hianga i te ika whenua, a i tera wiki na Hera i korero te korero mo te kauae o Muri-ranga-whenua me te patunga a Maui i te ra kia ata haere ia i te rangi. Na, māu e korero inaianei tetahi korero a o tatou tupuna me a ratou mahi.

KO WAI: Acha! Kaore au e tino mohio ki aua tu korero, a e whakama ana au ki te korero i aua korero i o korua aroaro.

KO HERA: Aua atu tena!² Engari i tera tau i hākiri atu au ki a koe e korero ana i tetahi korero pūrakau mo tetahi tangata roa me ona hoa, he tangata mōmona tetahi, he tangata titiro makutu tetahi. Na, me korero ano e koe taua korero ki a māua.

KO WAI: E pai ana, māku e korero. I mua noa atu tera tetahi kingi koroua kotahi ano tana tama, he hua-tahi. Ka tae ki tetahi ra ka karanga te kingi nei i tana tama, ka mea, "E taku tama kei te mohio koe kua tino koroheketia au, a, e kore e roa ka hemo. Ko koe hei kingi i muri i a au, na ko taku tino hiahia kia kitea he wahine māu, kia puta ai a korua tamariki kia mau tonu ai te kingitanga i taku whānau. Na, e taku tama, haere, ka rapu i tetahi hoa mou kia kite ai au, keiwha mate au."

Ka ki te Piriniha: "Ae, e taku papa. Taku hiahia kia pena, kia koa ai to ngakau, otiia kaore ano au kia kite noa i te wahine e tika ana hei hunaonga wahine mou." Ka whāwhā te ringa o te

kingi ki tana pākete, unuhia ake he kii koura a ka hoatu ki te piriniha. Katahi ia ka ki "Piki ake ki te toi o tenei pa"³ (ara, ki to te reo pakeha, ki te taua o te kāhara nei) a ka titiro koe, ki tetahi taha ou, ki tetahi taha, a i te mea kua whiriwhiria e koe, te mea pai ki to titiro, ka hoki mai ka korero mai ki a au. Ka tangohia te kii ra e te Piriniha a ka piki ki runga Katahi ano ia ka haere ki reira, a, kahore hoki i mohio he aha nga mea kei runga ra. Piki nei, piki nei a ka kite ia i tetahi tatau iti, he mea rino. Huakina ana e ia ki te kii koura ra a ka uru ake ki tetahi ruma nui, he porotaka te ahua. Ko te tāhuhu⁴ o taua ruma he kahurangi tetahi wāhi, he hīriwa tetahi wāhi pera me te rangi i te po marama i te mea e purapura nei nga whetū, a ko te papa o taua ruma nei he mea whāriki ki te hīraka kākāriki. Tekau ma rua nga matapihi teitei, he koura hoki nga tapa, a i runga i te karāhe piata o tera o tera o aua matapihi ko te whakaahua o tetahi kotiro ataahua, me te hana hoki o nga kara o roto. He Pirinihehe katoa ratou me te karauna kuini ki te mähunga o tera o tera. Ki ta te Piriniha titiro, pai ake tenei, tenei, tenei, i a ia e haere ana a kahore rawa ia i mohio ko tehea te mea tino ataahua. Katahi aua āhua ra ka korikori, ano me te mea nei kei te ora ratou, ka menemene o ratou paparinga me te tungou nga mahunga ki te Piriniha me te mea nei e hiahia ana ki te korero. Huri noa nga kanohi o te Piriniha ki tahaki, ka kite ia, he mea uhi tetahi o nga matapihi tekau ma rua nei ki te hipoki ma, hurahia atu e ia—Anana! Ko te mea ataahua rawa o aua Pirinihehe katoa e tu mai ana i reira ma tonu ona kakahu, he hīriwa te tātua o tona hope me te karauna peara ki tona mähunga. Ko te kanohi ia, kōma tonu te āhua he pouri hoki tona mata ano me te mea nei he kiri tupāpaku.

Ka roa te Piriniha e tu ana i mua i taua ahua, ohore katoa a ka pa mai te mamae ki tona ngakau i a ia e titiro atu ana ki reira. Katahi ia ka whaka-
tauaki ake⁵ “Ko tenei tāku e hiahia nei. Ko tenei anake, kauaka tetahi.” Puta kau ano enei kupu ana, ka koropiko te kotiro ra ki a ia me te mea nei kei te ora ia, me te mumura hoki o ona pāpāringa ano he pua rōhi, a kihai i aha kua rerehu atu aua ahua katoa, kua ngaro.

Na, ka hoki te Piriniha, ka korero ki tona papa i nga mea katoa i pa mai ra ki a ia, tana i kite ai, me te kotiro hoki i whiriwhiria ra e ia. Katahi ka pa te pouri me te awangawanga ki te ngakau o te Kingi koroheke nei a ka ki mai ia, “E taku tama e he ana to mahi hurahanga i te mea kua oti ra te uhi me te whakapuaki i tāu i whiriwhiri ai koe, ma tena kua wātea koe kia pāngia e nga mate nui whakaharahara. Ko taua kotiro ra, kei raro ia i te mana o tetahi tohunga māku a e mau herehere ana ia i tetahi pa rino. Katoa nga tangata i haere ki te whakaora i a ia kaore kia kotahi i hoki mai. Heoi ko te mea i meatia, kua oti tena, kua puta ra hoki to kupu. Haere ra, e tama, ki te tupono ki nga mea e pa mai ai ki a koe ahakoa pai ahakoa kino a ma te Atua koe e whakahoki ora mai ki a au.

Heoi, ka poroporoaki te Piriniha ki tona pāpā, ka eke ki runga i tana hoiho ka haere ki te kimi i te wahine māna. Kahore i roa ka ngaro tona ara i roto rawa i te ngahere nui. Haereere noa ia mo tetahi wa roa nei me to kore e mohio me ahu ki whea, a katahi ka pa whakarere mai he karanga i muri i a ia e ki ana, “E tama, taihoa!”

Tana tahuritanga ki muri ka kite ia i tetahi tangata roa e oma mai ana ki a ia. Ka karanga tera, “Me waiho au hei mōkai māu; pēna, e kore koe e pouri a muri ake nei.”

Ka ki atu te Piriniha, “Ko wai to ingoa, a he aha to mahi?”

“Kua karangatia ahau ko Waewae-roa i te mea hoki ko taku kaha he whakaroa i toku tinana, māku e whakaatu ki a koe. Ka kite koe i te kohanga manu i runga i te paina roa ra? Māku e tiki ki raro nei engari e kore au e piki i te rakau.”

Me i reira ka roa haere tona tinana me te mea nei e tupu maori⁶ ana i rite noa tona teitei ki to te rakau ra. Ka totoro tona ringa ka mau ki te kohanga a kahore i roa kua hoki haere ki tona ahua ano.

Ka ki te Piriniha. “Ka nui te pai o tau mahi! otiia kahore he tikanga o te kohanga a te manu ki a au inaianei. Ko taku e mate nei ko tetahi tangata hei whakaatu mai me pehea au ka puta atu i tenei ngaherehere.” Ka ki a Wae, “E hoa! he hanga noa iho tena!” Katahi tona tinana ka roa haere, kake nei, kake nei a tae noa tona roa kia toru te teitei o te mea roa o nga paina o te ngahere. Titiro haere ia ki nga taha a ka mea “Kei ko rara! koi na te ara pātata ki waho.”

Ka iti haere ano ia ka mau ki te paraire o te hoiho ka haere tonu a puta atu ki waho.

Na ko te wāhi i tae ai raua, he mānia roa a i tāwāhi o taua mānia, tera etahi kohatu nunui me nga maunga kapi tonu i te ngahere.

Ka tohu te ringa o Wae ki tera taha a ka ki, “Ara e tama tetahi o oku hoa e haere ana he tangata whai tikanga hoki ki a koe, me waiho hoki ia hei mokai, mau.” Ka ki te Piriniha: “Ae ra! karangatia kia mohio ai au, he tangata aha ia.” Ka mea a Wae: “Nui atu te tawhiti hei karangatanga maku, e kore e rangona taku reo, a mehemea i pera ka roa ia e tae mai ana, he nui hoki tana taumaha, me haere au ki te tiki i a ia.”

No konei ka whakaroa a Wae i a ia. A ngaro katoa tona māhunga i nga kapua. E rua, e toru ranei nga hikoinga o ona waewae ka tae atu ia ki tona hoa ka hāpai i a ia ki tona pakihwi a ka kawea mai ki te Piriniha. Na ko te tangata hou nei, he taumaha te tinana, he porotaka hoki, pera me te kāho!

Ka ki te Piriniha. "A! ko wai koe a he aha te kai e whara i a koe?"

Ka ki mai tera. "Ko Pukuwheti toku ingoa. Taku mahi he whakawhanui i toku tinana."

Ka ki te Piriniha, "Tena kia kite au."

Ka ki a Puku, me te pupuhi haere o tana tinana! "Ae! e taku rangatira engari kia tupato koe, kia pau hoki te kaha o to hoiho te oma atu ki te ngahere."

Kaore te Piriniha i mohio i te tuatahi ki te tikanga o tana korero, engari tona kitenga i a Wae e oma takakino ana ka akina tana hoiho ki te kipa kia haere i muri i a ia. He waimarie nona i pera ai, mehemea i noho tonu mo tetahi miniti kotahi, kua marū rawa ia me tana hoiho. He pera hoki te tere o te whānui haere o te tinana o Pukuwheti, Tona nui hoki! Kihai i taro, kiki rawa te mānia ra i a ia me te mea nei, kua taka iho he maunga ki runga. Ki rawa nei te mania katoa, ka mutu tana pupuhi haere, a tukua ana te hau o tana manawa, me te ueuenga o nga rakau o te ngahere, a ka hoki ano ia ki tona ahua ano.

"E hoa, pau katoa taku kaha ki te oma, kei mate au. Kahore ano au kia kite noa i te tangata pena i a koe. Ae! me uru mai ki a maua."

Haere tonu ratou ki tāwāhi o te mānia ra, ka tūtaki ki tetahi tangata kua pare ona karu i te aikiha.

Ka ki a Wae "Tera tetahi o oku hoa me uru mai

hoki ia kia tatou, a e kore koe e pouri mo te parāoa e pau i a ia te kai."

Ka ki atu te Piriniha ki te tangata ra "Na te aha i pare ai o karu? Kaore koe e kite i to ara."

Ka ki tera "E! e kite ano au, e tama, na te kaha hoki o oku karu i tika ai kia pare. He penei te koi o taku titiro, ki te mea ka anga atu taku titiro ki tetahi mea, katahi ka poka pu ki roto ahakoa he aha. Ka titiro makutu au ki tetahi mea ka ka taua mea a ki te kore e kaha te ka, katahi ka kopenupenu hei puehu. Na te kaha me te koi o taku titiro i tapa ai te ingoa moku ko Whatukoi.

Ka wetekina e ia te aikiha, ka tahuri ki tetahi o nga kohatu e hāngai mai ana ki a ia, a matatau ana tana titiro ki reira. Akuanei ka kopenupenu te kohatu ra hei puehu, kihai i roa kua onepu katoa. I roto i te onepu, ka puta te uira me te ahi. Ka mau te ringa o Koi ki reira, ana! he kōpurupuru koura! Ka ki te Piriniha "Ai! ka mutu pea i a koe me uru mai ki a matou. Na, me titiro koe, a ka ki mai ki a au, pehea te roa o konei ki te pa rino ra. A! he aha te mea, e mahia ana ki reira inaianei. "Ka whakahokia mai e Koi "Ki te haere koe i runga hoiho ko koe anake, ka pau te tau kotahi i a koe e haere ana, engari ko matou hei hoa mou ka tae koe ki reira i tenei ra ano. Kei te mohiotia mai hoki to tatou haere, i te mea hoki kei te whakaritea he kai ma tatou inaianei. "Kei te pehea te Pirinihehe ra?" "Kei te noho ia i runga i te pa ra kei muri i nga rino ripekapeka. Kei te tu tonu taua tohunga mākutū hei tiaki ka ki te Pirinihehe." "Ki te mea he toa koutou, ka haere tahi tatou ki te whakaora i a ia." Ae ana mai ratou katoa, a ka ārahina e ratou te Piriniha ma waenganui i nga kāmaka, i nga maunga hoki, ma roto i tetahi awaawa i mahia e nga karu o Whatu. Ahakoa te mea hei ārai i to ratou haere,

ma tetahi, ma tetahi ranei, e nuku atu. Tata tonu ki te tonga o te ra, kua whitia e ratou te maunga whakamutunga me te roanga o te ngahere pouri, na ka kite ratou i te pa maitai ra, e puta marumaru mai ana i te pouri i mua i a ratou.

Na, i te mea pu ano e to ana te ra, ka whiti ratou i te piriti arawhata⁷ nei, a uru ana ki roto i te keti o te marae. Uru kau ano ratou ka hāpai te arawhata ka tutaki hoki te tatau. Haere tonu ratou ma runga i te marae ra a ka meatia e te Piriniha tana hoiho ki roto ki te tēpara ki tetahi wāhi kua oti ake ra ano te whakarite mona. Katahi ka maia to ratou haere ki roto ki taua whare kohatu,⁸ whare nui whakaharahara ra.

Na, i nga wahi katoa-i te marae, i nga tepara, a i nga ruma huhua nei o te whare e kitea ana tona tini o te tangata, āhua rangatira nei nga kākahu o etahi, na ko enei tangata katoa, rangatira taurekareka ranei, he mea whakaahua hei kohatu. Haere tonu ratou i tetahi ruma ki tetahi ruma a tae atu ki te hooro kai. Na, kei reira e tu ana nga raiti hei whakamarama i te ruma ra me te tēpu kapi rawa i nga kai papai me nga mea hei inu, kua whakatakotia nga naihi, paoka, punu hoki e rite ana ma nga tangata tokowha. Ka tatari ratou ki tetahi tangata kia puta mai engari kahore he tangata i kitea atu. Roa rawa, a i te mea ka mate i te hiakai ka noho. Ka tahuri ki te kai a ki te inu. Te mutunga o ta ratou kai ka haere ki te rapu moenga mo ratou. Katahi ka huakina whakareretia nga tatau a ka puta mai te tohunga makutu ra. He koroheke hake taua tangata, he hewa te māhunga, ko tona pāhau, āhua hina nei, i tae iho ki ona turi. Kotahi tonu ona kākahu, he roa, he pango hoki. Kahore ona tātua engari e toru nga rino paraharaha⁹ hei whitiki mo tona hope.

Ka ārahina e ia tetahi wahine ataahua, he ma tonu ona kākahu, he hīriwa tona whītiki, a he karauna peara ki tona māhunga. Kōma tonu tona kanohi a ka nui te pouri o tona āhua. Mohio tonu te Piriniha nei ki a ia me te rere ki mua ki te whakatau i a ia. E mea ana ia ki te korero, a ka hāpai te ringa o te tohunga makutu ra ka ki, “Kei te mohio au ki te take i haere mai ai koutou, ara hei kahaki i te Pirinihehe nei! Tena, puritia! Ki te mea ka tiakina e koutou kia toru nga po, kia kua ia e tahuti i a koutou, ana, na koutou ia. Engari ra, ki te mea ka oma ia i a koutou, kātahi koutou ka pāngia e te mate o era i tae mai ra i mua mai i a koutou a ka whakahuatia hei kohatu.”

Me i reira ka tungou tona mahunga ki te wahine kia noho a ka tahuri ia ka haere ki waho. Ko te Piriniha nei, mau tonu ona kanohi ki te Pirinihehe, he pai hoki no tona āhua. Ka whakamātau ia ki te korero ki a ia, he maha hoki ana pātai i ui atu ra ki a ia engari kahore i hamumu tona waha. Kahore ia i titiro ki tetahi, kahore hoki i menemene ona pāpāringa me te mea nei he māpere tonu ia.

Na ka noho te Piriniha ki tona taha, hei tiaki i a ia hei ārai hoki kei oma ia. Ko Waewaeroa hoki ka whakaroa i a ia, pera me te tātua hiako nei, a kapi katoa te mata o te papa, me o nga pakitara, me to te tāhu hoki i a ia. Ka noho hoki a Whānui ki te kuwaha, a ka pupuhi i a ia kia ki rawa te kuwaha ra kia kore ai he o, mo te putanga o te kiore iti noa iho ma reira. Ka noho hoki a Whatukoi ki tetahi o nga pou i waenganui o te ruma.

Engari aue! kihai i roa kua āhua hiamoe katoa ratou, a parangia ana e te moe tae noa ki te ata.

No te atapo i oho ai te Piriniha a ka pa te mamae ki tona ngakau, me te mea he oka ki tona uma, i tona kitenga kua riro te Pirinihehe ra. Whaka-

ohongia tonutia ana e ia ana tangata ka patai atu. "Me pehea tatou?" Ka roa a Whatukoi e titiro ana ma te matapihi o te ruma ra, ka ki mai ia. "E taku rangatira kaua e awangawanga tou ngakau, kei te pai kei te kite ahau i a ia inaianei. Kotahi rau maero te tawhiti o konei ko tetahi ngaherehere; kei waenganui o taua ngaherehere nei ko tetahi oki tawhito; kei runga rawa o te oki ra, ko tetahi hua o taua oki. Ko te Pirinihehe taua hua oki. Ma Wae au e hari i runga i tona pakihiwi a ka haere māua ki te tiki." Kātahi ka mau a Wae ki a Whatu ka whakaroa i a ia ka haere. Tekau nga maero ko te whārona kotahi o ona waewae, a i te wa e pau i a au, i a koe ranei te oma āwhio i tetahi whare, kua hoki mai ia me taua hua o te oki ra. Ka hoatu ki te Piriniha ra, ka ki, "Tukua kia makere ki te papa o te whare." Ka makere te hua ra, puta tonu mai ano te Pirinihehe ra. Na, i te ra e puta mai ana i te tihi o nga maunga, ka huaki te tatau, ka tomo mai taua tohunga makutu nei. Pākiri ana ona ngutu ki te kata, me te mea nei he tinihanga tana mahi. Otiia, ko tona kitenga i te Pirinihehe ra tino rere ke ana tona ahua, ka kino. Kātahi ia ka ngengere i runga i tana riri, a ehara, tino pakū ana tetahi o ona tātua rino i tona hope. Kātahi ia ka mau ki te ringa o te Pirinihehe ra, ka tōia ki waho.

Pau katoa taua ra i te haereere noa iho i te pa, hei matakitaki i nga mea rere ke, whakamiharo hoki o reira. Ko te ahua hoki o taua wahi ano me te mea nei, mutu pu i te wa kotahi te ora o nga mea ora o reira. Ka kite ia i tetahi Piriniha i roto i te hōro ra, e hāpai ana i tana hoari. Kei runga ano taua hoari e hāpai ana. Kei roto i tetahi ruma ko tetahi rangatira-eke-hoiho, kua mau, i a ia e oma ana. Kua tūtuki ona waewae i te paepae o te kuwaha, engari kahore ano ia i hinga noa. Kei te noho hoki

tetahi pononga e kai ana i tana hapa. Ko tetahi o ona ringaringa e whakahoki mai ana i tetahi piihi miiti tunu ki tona waha. Kua pahure pea nga ra, nga marama, nga tau hoki, engari kahore ano kia tae noa taua kai ki tona waha. Nui noa atu te tangata pera, tera, tera, i tona āhua tu ano i te wa i karanga ai te tohunga ra "kia whakaahuatia koutou hei kohatu."

Na, i waho o te pa ra he pera hoki te āhua mate o nga mea katoa. He rākau i reira engari kahore he rau, he awa ano engari kahore i rere, a kahore he ika i ona wai e ora ana kahore hoki i rangona te korihi o te manu, kahore hoki he puāwai e kitea ana.

I te ata, i te pouputanga o te ra a i te ahiahi ka kitea e ratou he tēpu kai papai, me te waina pai hoki i runga, na, ko aua mea katoa i haria mai e nga ringa kahore nei i kitea. Na ka mutu ta ratou hapa ka huakina ano nga tatau a ka puta mai ano te tohunga ra me te Pirinihehe a ka hoatu ki a ratou hei tiaki mo te po tuarua.

Kahore i kore te hiahia o te Piriniha ra me ona hoa kia kore e parangia ano e te moe i taua po a ahakoa tena, kahore i roa kua moe ano, a i te ohonga ake o te Piriniha kua riro ano te Pirinihehe.

Kātahi ka peke ake ia ki runga ka ruru i te pakihiwi o Whatu ka karanga "E oho, e Whatu, e oho ra. Kei whea te Pirinihehe?" Ka mirimiri a Whatu i ona karu, a ka kotahi tana titiro ki waho ka ki "Kei ko rara, e rua rau maero te tawhiti o konei ko tetahi maunga. Kei roto i te maunga tera tetahi kohatu, a kei roto rawa i te kohatu ko tetahi mea utu nui. Ko te Pirinihehe tera! Ma Wae ahau e kawea ka whakahokia mai."

Ka hāpai a Wae i a Whatu ki runga ki tona pokohiwi, a ka whakaroa i a ia kia rua tekau maero te

roa o te whāronatanga kotahi o ona waewae a ka haere. Mau tonu nga karu o Whatu ki te maunga ra a ka ngahoro taua maunga kia mongamonga noa ona kohatu, a, ehara! ko te uira o te koura e piata ana. Naomia ake ka whakahokia ki te Piriniha. Makere tonu ki te papa o te whare, na kua puta ano te Pirinihehe.

Te urunga mai o te tohunga makutu ra kei reira ia. Katahi ka purapura ona kanohi i te riri me te pakū hoki o te rua o ona whītiki rino me te ngengere i a ia e kume ana i te Pirinihere ki waho. Te aonga ake he pera taua ra me era atu, te mutunga o te kai o te ahiahi ka puta ano te tohunga ra me te Pirinihehe a ka kino tana titiro ki te Piriniha ka ki, “Akuanei ka kite ko wai o taua te mea kaha, ko koe ranei, ko ahau ranei.”

Taua po nei kua pau te kaha o ratou katoa kia oho. Kahore i taea a ka moe tenei, me tenei, i a ratou e haere ana i te ruma ra a ka mawhiti ano te Pirinihehe.

Ka ao te ra, ka oho te Piriniha ka kite kua riro ano te Pirinihehe ka whakaara ia i a Whatu. “E Whatu e oho, maranga, me titiro ki waho ka whakaatu mai kei whea te Pirinihehe, “Ka roa a Whatu e titiro ana, a i te tuatahi kahore ia i kite, “E Tama, kei mamao noa atu ia, e toru rau maero i konei, tera tetahi moana pango, kei raro rawa i taua moana pango ko tetahi anga, a kei roto i taua anga he riingi, ko te Pirinihehe. Ahakoa tera, kaua e awangawanga to ngakau, ma matou e tiki otirā me haere ano hoki a Pukuwheti hei hoa mo māua, tera pea he mahi māna.

Ka meatia e Wae ko Whatu ki tetahi pokohiwi ko Pukuwheti ki tetahi, a ka tino roa haere tona tinana kia toru tekau maero te roa o ona whāronatanga.

To ratou taenga ki te moana pango ra, ka tohu-tohu te ringa o Whatu ki te wahi hei whāwhā mo te ringa o Wae kia taea iho te anga ra. Whāwhā noa, kahore i tae. Ka karanga a Puku, “Taihoa, e hoa ma, māku korua e awahina.” I konei ka pupuhi i a ia kia whānui rawa a ka tahuri ki te inu i te moana. Pera te kaha o tona inu ka mimiti haere te moana a ka tae iho e Wae, ki tona riini. Ka noho ano nga hoa ki nga pokohiwi o Wae a ka haere. Na kihai i tere te haere, he taumaha hoki no Puku, i te mea hoki kei tona puku te nuinga o te moana ra.

Katahi ka huripokia a Puku, a ka puta te wai kia kapi katoa te mānia ra i te nui o te wai.

Wahi iti ka paremo a Puku i te wai engari ka hāpainga ano ki tona nohoanga i te tuarā o Wae a ka haere ratou.

I taua wa ka nui te mānukanuka o te Piriniha i a ia e tatari ana kia hoki mai ana tangata.

Ko te atapo tera a kahore ratou i tae mai. I te putanga tuatahi o nga hihi o te ra i runga i nga tihi o nga maunga ehara, ka pakaru mai nga tatau o te ruma ra a ka tu te tohunga ra i te whatitoka a, tona tirohanga, kahore i reira te Pirinihehe, ka nui tana kata me ana tāwai ki te Piriniha.

I reira pu ano, ka pakaru te karāhe o te matapihi, a ka pa te riingi koura ki te papa o te ruma a ko te Pirinihehe. Kua kitea hoki e Whatu te mate ki tona rangatira a kua whiua e Wae te riingi ma te mata-pihi.

Ka ngengere te tohunga ra i te riri a ehara, ka paku te tuatoru o ona rino a i roto i te tupāpaku e tūwhera mai ra ka rere ake tetahi kokako pango a ka rere te manu ra ma te matapihi a kahore i kitea i muri iho.

No konei ka mumura nga pāpāringa o te Pirinihehe. Ka hoki mai ki a ia tona reo a ka nui ana

mihi ki te Piriniha mo tana whakaoranga i a ia. Ka puta ano te ora ki nga mea katoa i te pa ra.

Ko te Piriniha i tana hoari e hapai ana, ka whiua e ia tana hoari a ka whakahokia ki tona pūkoro, a ko te tangata e tūtuki ana, ka hinga ki raro a ka peke ano ki runga me te haere o tona ringa ki tona ihu kia mohio ai ia kei a ia ano e mau ana. Ko te pononga tamaiti ra e noho ana i te taha o te tumere, ka puru i te miiti ki tona waha ka kai.

Ka oti ra i nga mea katoa, te mea e mahi ana ia i te wa i pa ai te makutu ki a ia.

Ka ora ano nga hoiho, me te takatakahi me te tangi hoki, i te takiwa o te pa ra, ka ngawhā nga puku rau o nga rakau hei rau, kapi katoa nga māra i nga putiputi, a kei runga ko te tangi a te pihoihoi e rangona ana, a, i nga awa e rere ana ko nga ranganga ika ririki.

Ora katoa ano nga mea katoa me te koa hoki.

Na ka huihui nga rangatira kua puta nei ano te ora ki a ratou a ka whakawhētai ki te Piriniha mo tana mahi whakaora i a ratou.

Katahi te Piriniha ka ki “Kahore he mea hei whakawhētai mai ma koutou i te mea hoki kahore enei tangata aku, kua pena ahau me koutou na.” Na ka whakatika te Piriniha me tana whaiaipo me ana pononga pai e toru. Ka tae ki te kainga ka tangi tona papa i te koa o tana ngakau i tona hokinga mai, pohehe ana ia kua mate tana tamaiti.

Ka tae katoa nga rangatira kua whakaorangia i te mana o te makutu a pau katoa nga wiki e toru i te hākari o te mārena o te Piriniha ki tana wahine.

Te mutunga o te mārena ka tu nga hoa tokotoru nei ki te aroaro o te Piriniha kua meatia nei e tona papa koroheke hei kingi, ka ki “Me haere matou ki te kimi ano i te mahi ma matou.”

Tohe tonu te Kingi taitamariki nei kia noho tonu

ratou ki a ia e ki ana māna e hoatu ma ratou nga mea katoa e matea ana e ratou i te wa e ora ai.

Engari kihai ratou i pirangi ki te noho pera. No reira ka poroporoaki ratou ki te Kingi ra a ka haere, a mai ano i taua ra a taea noatia tenei ra kei te haereere ratou ki whea ki whea ranei.

NOTES.

Note No.

1. Ko Waewae-roa—the Bohemian legend of Longshanks, Girth and Keen.
2. aua atu tena—“never mind that!”
3. to toi o tenei pa—the strong inner high point of a pa. Here “the tower of the castle.”
4. tahuhu—literally “the ridge pole,” or loosely “the ceiling.”
5. ka whakatauki ake—said emphatically.
6. me te mea nei e tipu maori ana—“just as if it were growing naturally.”
7. piriti arawhata—“draw-bridge.”
8. whare kohatu—“the castle.”
9. rino paraharaha—“iron bands.”